

НАУКОВА
ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЛОГОС»

**Міжнародна
науково-практична конференція**

«СУЧАСНИЙ ВИМІР ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК»

21–22 липня 2017 р.

м. Львів

Стогній І. В.
старший викладач кафедри сучасних європейських мов
Національна академія статистики, обліку та аудиту
м. Київ, Україна

МІСТИЧНА ЕСТЕТИКА РОМАНТИЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Сьогочасні концепції романтизму у вітчизняному літературознавстві все активніше включають у сферу його художності містичну практику, а також трактують містичну образність органічною складовою романтизму. Проте до цього часу не вироблено стрункої схеми адаптації містики в системі художності романтиків, у той час, як щодо адаптації, наприклад, фольклору запропоновано декілька підходів. Містична картина романтиків, втім, була активно експлуатованим джерелом романтичної імагогії, мала притаманні їй характеристики, властивості, часовопросторові параметри тощо. Найяскравіше, мабуть, містична картина романтиків відбилась у творчості Вільяма Блейка, схильність якого до медитації та візіонерської практики не могла не відобразитися в художній сфері (графіка та література).

Терміни «романтичний» і «романтизм» загальноприйняті для позначення певного періоду в літературі та історії культури, хоча часові межі та особливо-

сті романтичного руху навіть сьогодні є предметом палких дискусій. У дослідженнях попереднього періоду, названого преромантизмом, Е. Бернбаум перераховує тринадцять моментів, які характеризують саме преромантизм, а у розділі, присвяченому власне романтичній літературі, він згадує двадцять вісім визначень, вибраних із багатьох сотень його робіт. Р. Веллек звів число основних критеріїв до трьох: роль уяви в поезії, роль природи в баченні світу і значення символу та міфу для поетичного стилю [4, с. 41-43].

Перший з цих критеріїв є предметом досліджень С.М. Баура. Аналізуючи різні висловлювання В. Блейка, С.Т. Колріджа, В. Вордсворта, П.Б. Шеллі та Дж. Кітса, цей автор прийшов до висновку, що кожний із названих поетів був абсолютно впевненим не лише в тому, що уява являється не тільки його найбільш цінним надбанням, а й також у тому, що вона пов'язана якимось чином із надприроднім. На думку С.М. Баура, всі поети-романтики вірили в існування потойбічного, особливо В. Блейк, «бо для нього уява створює реальність і ця реальність являється божественною діяльністю внутрішнього «Я» (self) в його безмежній енергії». Баура вважав, що великі романтики погоджувалися з тим, що їхнім завданням було знайти за допомогою уяви деякий трансцендентальний закон, який пояснює зовнішній світ. На його думку, романтична фаза в англійській поезії почалася у 1789 р. з «Пісень незвідання» Вільяма Блейка і закінчилась із смертю Шеллі та Кітса. «П'ять найвизначніших поетів романтичної епохи, а саме Блейк, Кольрідж, Вордсворт, Кітс і Шеллі, незважаючи на численні розбіжності, погоджувалися у головному: в тому, що творча уява тісно пов'язана із особливим прозрінням за видимими речами невидимих законів» [3, с. 4-22].

Пошуки нових ідеалів, етичних та естетичних орієнтирів пов'язані в літературі з новим явищем, яке називають преромантизмом XVIII ст. Преромантизм в Англії становив доволі довгий у хронологічному відношенні період, саме в його надрах і формуються основоположні уявлення англійських романтиків, у тому числі й в плані містики.

Англійський преромантизм справив великий вплив на інші європейські літератури. Особливо значним він був у Німеччині, де літературний рух 60-70-х рр. XIX ст., який підготував розквіт німецької національної літератури в особі Клопштока, Гердера, молодого Гете та поетів періоду «бурі і натиску», опирався на приклад англійського преромантизму.

Наприкінці XVIII і на початку XIX ст. з преромантизму поступово формується романтизм – спочатку в німецькій, а потім і в інших літературах Європи. Його філософською основою також став агностицизм Юма, вчення Шеллінга, Фіхте й різні релігійні ідеї, крім того, філософія «руссозізму» і релігійні шукання сентименталістів та й самих романтиків. Відносно романтизму не можна говорити про витонченість як про запозичене з епохи Просвітництва поняття, адже це романтичне витончене має свою пряму проекцію сакральне. Воно лінійно витікає з джерела, яке вічно перетворює всесвіт [2].

Дати наукове визначення, повне і однозначне, романтизму як провідному напрямку доби зі специфічною стилістикою, окремі компоненти якої складають іноді цілісне (як-то: байронізм, соціально-утопічний романтизм, вальтерскот-

тівський романтизм тощо) утворення, навіть сьогодні ще дуже важко – надто вже строкато різноманітним, сповненим підмішаними було це явище в різних країнах світу, хоча за цієї мінливості своєї природи вона все ж є, безперечно, дуже цілісним за суттю. Усі перші дефініції романтизму, наприклад, Жермен де Сталь та Жана-Поля Ріхтера, були пов'язані із сферою містичної практики людства. Мадам де Сталь, наприклад, визначала цей напрям у прямій кореляції до християнської містики та середньовічного лицарства.

Перші дати історії романтизму в Англії відносяться до межі XVIII – XIX століть. Головним стимулом думок і почуттів на той період були Французька революція та перетворення революційної Франції на імперію. І якщо частина романтиків демонструвала виразні політичні симпатії, то інша частина навпаки, вдавалась до містичної практики обживання духовної сфери замість реальної, сповненою невпевненістю та соціальними негараздами.

Все більш важливим джерелом літературної творчості ставав фольклор, так як в ньому вбачали скарбницю здорових народних традицій. Фольклору ж і була притаманна специфічна народна містика, з природною релігійністю. Це було особливо властиве Вордсворту й Скотту.

Для Англії як передової держави того часу традиція (в тому числі й містичної практики одкровення) представляла давній етап її розвитку, в якому романтики прагли віднайти розкодування майбутнього, зреалізувати ймовірні знакові системи містичного діалогу Бога й людини. У Англії тяжіння до лицарської старовини та містичного божественного одкровення підтримувалось також містичною практикою держав європейського континенту, наприклад, Італії. При цьому збільшилася зацікавленість античністю як коліскою людської свободи і помітно більшу роль, ніж на початку століття, стали відігравати в англійській поезії давньогрецькі міфи, особливо міф про Прометея. Прийдешнє у світі античного міфу, та особливо космогонічного, поставало як усталена характеристика актуального стану всесвіту, адже у міфопоетичному мисленні пов'язувалось в єдине ціле походження світу і наслідки його розвитку.

Містичне чуття романтиків вбачає в усьому конечному безконечне, оскільки за допомогою цих філософських категорій романтики оперували містичною сферою формотворення. Під «безконечним» саме й розумілась містична сфера людського світовідчуття, це – відчуття присутності Бога в житті людства. На думку романтиків весь світ є проявом безконечного, і у світлі цього нового відчуття все життя людини переосмислюється.

Під «конечним» теоретики романтизму розуміли світ людини в його предметно-речовинному значенні, світ, який людина здатна виміряти своїм досвідом. Було в них і поняття «конечної істини», але лише в значенні істини, що виділена емпіричним шляхом.

Метою історичного руху людства є поступове здійснення ідеї Людини, тобто єдності в ній природного і Божественного. Природне міститься в чуттєвій сфері людини, Божественне – в її мисленні, посередництвом якого людина відображає образ Божества в собі. Єдність того й іншого реалізується в розумі як суб'єктивній духовності [1].

Романтики, відкидаючи раціоналістичне Просвітництво, виробили і власну естетичну платформу, поклавши в її основу принцип вільної творчості поета та вільної поетичної форми, не скутої жодними правилами. Митець підпорядковується лише власним почуттям та емоціям, віддається на волю поетичного натхнення, інтуїції. Тільки так він наближається до тасмничих істин, до пізнання Бога і його волі, бо Він – недоступний розуму і відкривається людині через почуття.

Список використаних джерел:

1. Михальская Н. П., Аникин Г. В. История английской литературы. Учебник для гуманитарных факультетов ВУЗов / Н. П. Михальская, Г. В. Аникин. – Москва: Академия, 1998. – 516 с.
2. Соловьева Н. А. История зарубежной литературы: Предромантизм: Учеб. пос. для студ. филол. фак. высших учеб. заведений / Н. А. Соловьева. – Москва: Изд. Центр «Академия», 2005. – 272 с.
3. Bowra С. М. The Romantic Imagination / С. М. Bowra. – New York, Oxford University Press, 1961.– P. 4-22, 271.
4. Wellek R. Literary Criticism of W. Wordsworth / R. Wellek. – ed. by P. M. Zall, Univ. of Nebraska Press, 1966. – P. 41-43.